

รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อความยั่งยืน ของวัดต้นแบบในจังหวัดตราด*

MANAGEMENT MODEL OF THE SUSTAINABLE SACCA SAVINGS GROUP OF THE PROTOTYPE MONASTERY IN TRAT PROVINCE

พระครูวิมลโสมนันท์ (โชคชัย อุคคเสโน)

Phrakru Wimolsomanun (Chokchai Uggaseno)

วัดท่าโสม จังหวัดตราด

Wat Tha Som, Trat Province

Corresponding Author E-mail: 6401104008@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อความยั่งยืน 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อความยั่งยืน 3. นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อความยั่งยืนของวัดต้นแบบในจังหวัดตราด ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 รูปหรือคน แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย กลุ่มผู้ปฏิบัติ กลุ่มผู้สนับสนุน กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกลุ่มนักวิชาการทางด้านจัดการเชิงพุทธ และการสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 12 รูปหรือคน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อความยั่งยืน มีการดำเนินงานที่เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิก ความโปร่งใสในการบริหารจัดการ และการสร้างจิตสำนึกผ่านกิจกรรมทางศาสนาและการพัฒนาชุมชน โดยมีการกำหนดนโยบายและกฎระเบียบที่ชัดเจน 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อความยั่งยืน ประกอบด้วย ภาวะผู้นำของคณะกรรมการที่มีวิสัยทัศน์และความซื่อสัตย์ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม และระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง 3. รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อความยั่งยืนของวัดต้นแบบในจังหวัดตราด ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1. การสร้างความเป็นเจ้าของผ่านการมีส่วนร่วมของสมาชิก 2. การส่งเสริมการพึ่งพาตนเองด้วยการสร้างวินัยทางการเงิน

* Received October 15, 2024; Revised November 15, 2024; Accepted November 17, 2024

และพัฒนาทักษะการบริหารจัดการ 3. การพัฒนาคนโดยยึดหลักคุณธรรมและประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และ 4. การควบคุมตนเองผ่านระบบตรวจสอบภายในและการใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการอย่างโปร่งใส ซึ่งรูปแบบนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์อื่น ๆ ให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

คำสำคัญ: รูปแบบ; การบริหารจัดการ; กลุ่มสัจจะออมทรัพย์

Abstract

The objectives of this research article were aimed: 1. To study the general conditions of the management of sustainable Sacca Savings group 2. To study the factors affecting the management of sustainable Sacca Savings groups, and 3. To present the management model of sustainable Sacca Savings groups of model monastery in Trat Province. The methodology was the qualitative research that collected data by in-depth interviewing 25 key informants, divided into 5 groups, namely policymakers, practitioners, supporters, stakeholders, and Buddhist management scholars, and 12 participants in focus group discussions. Data was analyzed by content descriptive interpretation.

The results showed that: 1. General conditions of the management of the Sacca Savings Group for Sustainability were that the operation emphasized the participation of members, transparency in management and awareness building through religious activities and community development. Clear policies and regulations have been formulated. 2. Factors affecting the management of the Sacca Savings Group to accumulate assets for sustainability included: Board Leadership with visionary and Integrity, participation of members in various activities of the Group and the management system that was efficient, transparent, and adaptable to changing circumstances. 3. The management model of the Sacca Savings Group to accumulate assets for sustainability of the model monastery in Trat Province consisted of 4 main components, namely: 1. Creating ownership through the participation of members; 2. Promoting self-reliance by building financial discipline and developing management skills. 3. Human development based on moral principles and application of Buddhist

principles, and 4. Mutual control through internal audit systems and the use of technology in transparent management, which could be applied to develop other wealth accumulation groups to be strong and sustainable.

Keywords: Model; Management; Savings Group

บทนำ

ระบบสวัสดิการของสังคมไทยในอดีตมีลักษณะเป็นชุมชนสวัสดิการ บ้านและวัดมีบทบาทสำคัญในการดูแลเรื่องจัดสวัสดิการครอบคลุมปัจจัยสี่ของชุมชน ต่อมารัฐบาลกลางมีบทบาทในการจัดสวัสดิการ ซึ่งช่วงแรกเป็นการจัดให้เฉพาะผู้ที่จำเป็นต้องได้รับการสงเคราะห์ตามระเบียบหลักเกณฑ์ของหน่วยงาน โดยมีเจ้าหน้าที่เป็นผู้พิจารณา สู่การจัดสวัสดิการโดยรัฐที่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขึ้น เช่น พระราชบัญญัติการประกันสังคม พ.ศ.2533 ทำให้แรงงานในระบบสามารถได้รับสวัสดิการอย่างทั่วถึงในช่วงเศรษฐกิจเติบโตภาคเอกชนได้มีบทบาทในการจัดสวัสดิการด้านต่าง ๆ มากขึ้น โดยมีระบบการประกันรูปแบบต่าง ๆ อย่างหลากหลายซึ่งผู้ที่สามารถเข้าถึงเป็นกลุ่มผู้มีรายได้ปานกลางรายได้สูง แต่คนที่เป็นแรงงานนอกระบบ เกษตรกร คนยากจน ไม่สามารถเข้าสู่ระบบที่มีอยู่ได้ จนกระทั่งเมื่อประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ. 2540 ส่งผลกระทบต่อ ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างกว้างขวาง ประชาชนชาวบ้านแกนนำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทบทวนสรุปบทเรียนเกี่ยวกับระบบการคุ้มครองทางสังคมที่มีอยู่ในสังคมไทย พบว่า ความเป็นเครือญาติ ทุนทางสังคมในด้านต่าง ๆ ในชุมชน สามารถช่วยรองรับการแก้ปัญหาจากภายนอกได้เป็นอย่างดี ทำให้มีการรวมตัวกันฟื้นฟูระบบคุณค่า ทุนทางสังคมที่มีอยู่มาช่วยเหลือเกื้อกูลกันในลักษณะของการจัดสวัสดิการชุมชนจากฐานทุนด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ของชุมชน เช่น การจัดสวัสดิการจากฐานกลุ่มออมทรัพย์ องค์กรการเงิน วิสาหกิจชุมชน กิจกรรมทางศาสนา การจัดการทรัพยากร เมื่อได้มีการสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ในช่วงปี พ.ศ. 2547 ทำให้เกิดแนวทางการจัดสวัสดิการชุมชนที่มีการคิดค้นร่วมกันมากขึ้น นำไปสู่การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับตำบลที่เน้นให้มีการสมทบงบประมาณจาก 3 ฝ่าย คือ ทุนที่มาจากการออมของสมาชิกในชุมชน ทุนสมทบจากภาครัฐโดยผ่านช่องทางสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และทุนสมทบจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้เกิดกองทุนสวัสดิการชุมชนขึ้นอย่างกว้างขวางมากขึ้น จุดเด่นที่ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชน แตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ คือ การดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จะมีพระสงฆ์เป็นแกนนำในการรับฟังปัญหา และความคิดเห็นของชาวบ้านด้วยความเป็นกลาง สมาชิกแต่ละคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน โดยสามารถเป็นสมาชิกได้ตั้งแต่แรกเกิด เป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้าใกล้

ธรรมะ โดยใช้วัดเป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมของกลุ่ม เพื่อให้ชาวบ้านรู้จักเชื่อมโยงความคิดบริหารจัดการกลุ่ม สร้างระบบความสัมพันธ์ในชุมชน พื้นฟูระบบเครือญาติ เพื่อนบ้าน สามารถบอกสอนกันเองได้ เหมือนระบบสังคมในอดีต (ฐานิดา มั่นคง และวิไลวรรณ อิศรเดช, 2565)

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด ยังไม่มีรูปแบบการบริหารจัดการที่แน่นอนตายตัว เป็นเพียงการปรับประยุกต์ใช้ลักษณะการจัดการความรู้ที่สัมพันธ์กับกิจกรรมและสมาชิกภายในชุมชน 6 ประการ คือ 1. มีพระสงฆ์ซึ่งชาวบ้านศรัทธาเลื่อมใสเป็นผู้นำ 2. เรียนรู้ดูตัวอย่างจากชุมชนอื่น 3. ใช้หลักธรรมในการบริหารกลุ่มและสมาชิก 4. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริง 5. มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย 6. สร้างเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่ม (ชลพรรษ ดวงนภา, 2565) รูปแบบการบริหารจัดการแม้จะมีความชัดเจนเป็นรูปธรรม แต่ก็ยังขาดขั้นตอนและกิจกรรมที่สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม จำเป็นต้องมีการพัฒนาและดำเนินการให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาให้เป็นองค์กรการเงินชุมชนที่จะสามารถเป็นที่พึ่งของชาวชนบททั้งในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมือง รวมทั้งให้มีการพัฒนาให้ครอบคลุมถึงสวัสดิการต่างๆ ตามที่ได้วางเป้าหมายไว้ เป็นการดำเนินกิจกรรมที่เชื่อมโยงไปยังชุมชนด้วยการมีวัตถุประสงค์ร่วมกันของสมาชิกในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องปัญหาที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจซึ่งเป็นปัญหาสำคัญ รวมไปถึงปัญหาทางสังคม สิ่งแวดล้อมและปัญหาอื่น ๆ การดำเนินการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราดทำให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ เป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้เกิดเงินทุนหมุนเวียน เพื่อนำมาเป็นปัจจัยสำคัญของการแก้ไขปัญหาได้อย่างครบวงจร ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็ง การมีส่วนร่วมของสมาชิก การร่วมแรงร่วมใจขึ้นภายในชุมชนและขยายวงกว้างออกไปให้ครอบคลุมทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมต่อไป

การพัฒนาของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและบริบทต่าง ๆ รวมถึงการแข่งขันทั้งในระดับชุมชนจนถึงระดับประเทศ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อความยั่งยืนของวัดต้นแบบในจังหวัดตราด ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างรอบด้าน มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องสร้างความมั่นคงและเชื่อมั่นในการพึ่งพาตนเอง รวมทั้งการค้นหาข้อสรุปในการวิจัยครั้งนี้จะนำไปสู่การวางแผนปรับปรุงการพัฒนางานด้านกลุ่มหรือองค์กรภายในชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนด้วยตัวของชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อความยั่งยืนของวัดต้นแบบในจังหวัดตราด เพื่อนำผลการวิจัยไปขยายผลหรือผลักดันให้การ

บริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อความยั่งยืนของวัดต้นแบบในจังหวัดตราดประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อความยั่งยืนของวัดต้นแบบในจังหวัดตราด
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อความยั่งยืนของวัดต้นแบบในจังหวัดตราด
3. เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อความยั่งยืนของวัดต้นแบบในจังหวัดตราด

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของวัดต้นแบบในจังหวัดตราด จำนวน 25 รูป/คน แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย กลุ่มผู้ปฏิบัติ กลุ่มผู้สนับสนุน กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกลุ่มนักวิชาการทางด้านจัดการเชิงพุทธ

2.2 ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของวัดต้นแบบในจังหวัดตราด จำนวน 12 รูป/คน แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย กลุ่มผู้ปฏิบัติ กลุ่มผู้สนับสนุน กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกลุ่มนักวิชาการทางด้านจัดการเชิงพุทธ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interviews) จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดย

กำหนดประเด็นคำถามตามวัตถุประสงค์ในแต่ละข้อ และกำหนดหัวข้อการสัมภาษณ์เป็นข้อ ๆ สามารถที่จะสัมภาษณ์เจาะลึกเพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 5 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด ตอนที่ 3 บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารการจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด ตอนที่ 4 บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อความยั่งยืนของวัดต้นแบบในจังหวัดตราด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ 1. ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ 2. ประสานงานผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อชี้แจงรายละเอียดวัตถุประสงค์ และขั้นตอนการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งทำการนัดวัน เวลา และสถานที่เพื่อทำการสัมภาษณ์ 3. จัดส่งเอกสารแบบสัมภาษณ์ให้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ล่วงหน้าอย่างน้อย 7 วัน 4. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึก บันทึกภาพ และการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ 5. นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลทั้งในเชิงเอกสาร และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมุ่งเน้นการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นของวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

1. การศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ในจังหวัดตราดเผยให้เห็นถึงความซับซ้อนในการบริหารจัดการองค์การการเงินชุมชน โดยพบว่า จุดแข็งสำคัญของกลุ่มคือการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของชุมชน ความโปร่งใสในการบริหาร และการพัฒนาศักยภาพสมาชิกอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความไว้วางใจในองค์กร อย่างไรก็ตาม กลุ่มยังเผชิญกับจุดอ่อนที่สำคัญ ได้แก่ การขาดการประชาสัมพันธ์เชิงรุก ความไม่ต่อเนื่องในการจัดอบรม และข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อขยายฐานสมาชิกและประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ในด้านโอกาส การสนับสนุนจาก

ภาครัฐและท้องถิ่น การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มสังคมจะออมทรัพย์ล้วนเป็นปัจจัยที่สามารถยกระดับการดำเนินงานของกลุ่มได้ แต่ในขณะเดียวกัน กลุ่มก็ต้องเผชิญกับอุปสรรคสำคัญ เช่น การขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการบริหารการเงินของสมาชิก ความไม่สม่ำเสมอในการออม และการขาดระบบการจัดเก็บข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเงินและการวางแผนพัฒนาในระยะยาว นอกจากนี้ การรักษาสมาชิกระหว่างการเติบโตของกลุ่มกับการรักษาคุณภาพการให้บริการ การสร้างความสมดุลระหว่างหลักการทางพุทธศาสนากับการบริหารจัดการทางการเงินสมัยใหม่ และการปรับตัวให้เข้ากับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงของสมาชิกและสังคม ล้วนเป็นความท้าทายที่สำคัญ การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาสังคมจะออมทรัพย์ให้มีความยั่งยืนนั้นจำเป็นต้องดำเนินการในหลายมิติพร้อมกัน ทั้งการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาศักยภาพของสมาชิกและผู้นำ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่ตอบสนองความต้องการของสมาชิก การส่งเสริมการออมและการวางแผนทางการเงิน ตลอดจนการสร้างระบบบริหารความเสี่ยงและการรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉิน โดยต้องคำนึงถึงการรักษาอัตลักษณ์และคุณค่าดั้งเดิมของกลุ่มควบคู่ไปกับการพัฒนาสู่ความทันสมัย เพื่อให้กลุ่มสังคมจะออมทรัพย์สามารถเติบโตและสร้างประโยชน์ให้แก่สมาชิกและชุมชนได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว ท้ายที่สุด การศึกษานี้ยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีระบบการติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

2. การบริหารจัดการกลุ่มสังคมจะออมทรัพย์เพื่อความยั่งยืนของวัดต้นแบบในจังหวัดตราดนั้น ต้องอาศัยปัจจัยหลายประการที่ผสมผสานกันอย่างลงตัว โดยเริ่มจากภาวะผู้นำของคณะกรรมการที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถกำหนดทิศทางการดำเนินงานได้อย่างชัดเจน มีความสามารถในการสื่อสารและถ่ายทอดนโยบาย มีความซื่อสัตย์และโปร่งใสในการบริหารจัดการ สามารถสร้างเครือข่ายและประสานงานกับหน่วยงานภายนอก มีทักษะในการแก้ไขปัญหาและตัดสินใจอย่างรอบคอบ รวมถึงมีความเสียสละและทุ่มเทเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเข้าร่วมประชุมประจำเดือนอย่างสม่ำเสมอ การออมเงินและชำระหนี้ตรงเวลา การแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะในที่ประชุม การอาสาช่วยงานในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม การเข้าร่วมการอบรมพัฒนาความรู้ การแนะนำสมาชิกใหม่ และการสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มในชุมชน นอกจากนี้ การบริหารจัดการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพยังต้องมีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจนและเหมาะสมกับบริบทชุมชน มีระบบการสื่อสาร

ภายในกลุ่มที่ดี มีการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการและสมาชิกอย่างต่อเนื่อง สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก มีระบบบัญชีและการบริหารการเงินที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ กำหนดกฎระเบียบที่ชัดเจนและเป็นธรรม ส่งเสริมค่านิยมองค์กรที่เน้นความซื่อสัตย์และรับผิดชอบต่อสังคม มีการวางแผนกลยุทธ์และเป้าหมายระยะยาวที่ชัดเจน นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการ มีระบบการจัดการความเสี่ยงที่มีประสิทธิภาพ และมีการประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง การผสมผสานปัจจัยเหล่านี้อย่างสมดุลจะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มสังคมจะสะสมทรัพย์ ทำให้สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมของชุมชน ตลอดจนสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างเหมาะสม อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ทั้งในด้านการเงินและคุณภาพชีวิตของสมาชิกและชุมชนโดยรวม

3. การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มสังคมจะสะสมทรัพย์เพื่อความยั่งยืนของวัดต้นแบบในจังหวัดตราด ได้เผยให้เห็นถึงแนวทางการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ความเป็นเจ้าของ การพึ่งพาตนเอง การพัฒนาคนโดยยึดหลักคุณธรรม และการควบคุมกันเอง กลุ่มสังคมจะสะสมทรัพย์ได้สร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของร่วมกันในหมู่สมาชิกผ่านการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและตัดสินใจ การเข้าถึงผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม และความโปร่งใสในการบริหารจัดการ นอกจากนี้ ยังมีการสร้างจิตสำนึกกร่วมผ่านกิจกรรมทางศาสนาและการพัฒนาชุมชน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของในระดับที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ในด้านการพึ่งพาตนเอง กลุ่มได้ส่งเสริมการสร้างวินัยทางการเงินให้แก่สมาชิก การบริหารจัดการที่โปร่งใสและมีส่วนร่วม การพัฒนาทักษะการบริหารจัดการการเงิน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มในพื้นที่ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจและความสามัคคีในชุมชน นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมและการสร้างระบบสวัสดิการชุมชนที่ครอบคลุม ซึ่งช่วยให้สมาชิกมีความมั่นคงทางการเงินและสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น การพัฒนาคนโดยยึดหลักคุณธรรมเป็นอีกหนึ่งแนวทางสำคัญ โดยมีการปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรมผ่านกิจกรรมกลุ่ม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและโปร่งใส และการส่งเสริมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิก นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งช่วยพัฒนาศักยภาพของสมาชิกและสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชน ในส่วนของการควบคุมกันเอง กลุ่มได้จัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบภายใน กำหนดกฎระเบียบและข้อบังคับที่ชัดเจน จัดประชุมสมาชิกประจำเดือน และใช้ระบบพี่เลี้ยงในการให้คำปรึกษา นอกจากนี้

ยังมีการใช้ระบบการค้ำประกันแบบกลุ่มในการกู้ยืมเงิน การจัดทำรายงานการเงินและผลการดำเนินงานที่โปร่งใส และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการและการสื่อสาร ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมและกำกับดูแลการดำเนินงานของกลุ่ม องค์ความรู้เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส การพัฒนาศักยภาพของสมาชิก และการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับกลุ่มสังคมจะสมบูรณ์และชุมชนโดยรวม ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนและสังคมในวงกว้างต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการกลุ่มสังคมจะสมบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มสังคมจะสมบูรณ์มีจุดแข็งสำคัญคือการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของชุมชน ความโปร่งใสในการบริหาร และการพัฒนาศักยภาพสมาชิกอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จในการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความไว้วางใจในองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของธรรมา มั่นคง และวิไลวรรณ อิศรเดช (2565) เรื่อง การบริหารจัดการกลุ่มสังคมจะสมบูรณ์เพื่อสวัสดิการชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มสังคมจะสมบูรณ์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนประกอบด้วย 5 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ การกำหนดนโยบาย การวางแผน การตัดสินใจ และการประเมินผล นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวัชระ ขาวสังข์ และคณะ (2562) เรื่อง การบริหารจัดการกลุ่มสังคมเพื่อการผลิตบ้านไอร์เจียะ ตำบลชากอ อำเภอสรีสาคร จังหวัดนราธิวาส. พบว่า ปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการกลุ่มสังคมที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ การจัดสรรผลประโยชน์อย่างเหมาะสม บทบาทของผู้นำที่มีความรับผิดชอบ และการให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานของกลุ่ม อย่างไรก็ตาม ยังพบจุดอ่อนสำคัญ เช่น การขาดการประชาสัมพันธ์เชิงรุก ความไม่ต่อเนื่องในการจัดอบรม และข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

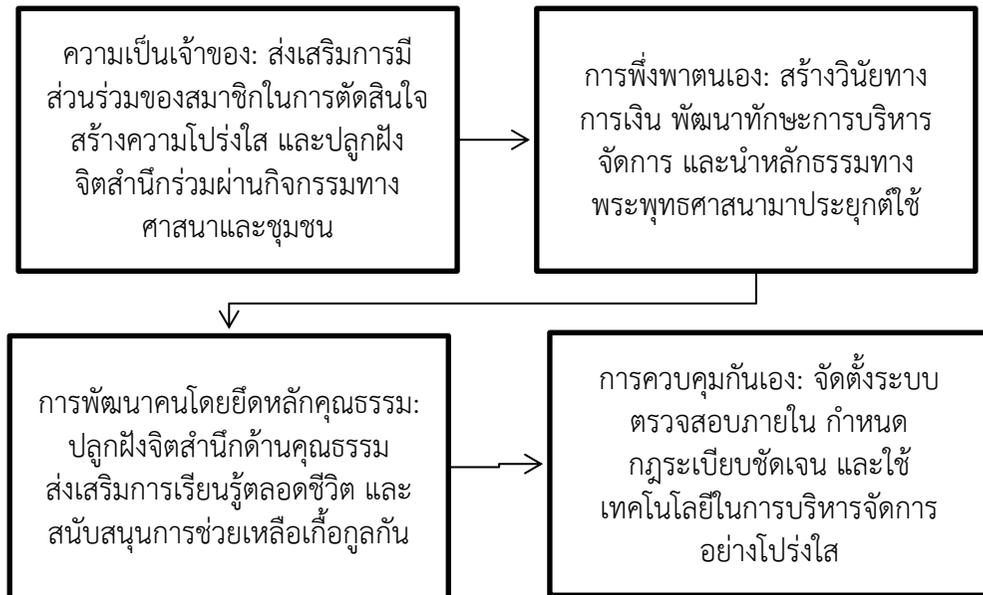
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการกลุ่มสังคมจะสมบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการกลุ่มสังคมจะสมบูรณ์ ประกอบด้วยหลายองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ภาวะผู้นำของคณะกรรมการ การมีส่วนร่วมของสมาชิก โครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน ระบบการสื่อสารภายในกลุ่มที่ดี การพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการและสมาชิก การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ระบบบัญชีและการบริหารการเงินที่โปร่งใส การกำหนดกฎระเบียบที่ชัดเจนและเป็นธรรม และการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการ สิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับงานวิจัยของอรทัย แสงทอง และคณะ (2558) เรื่อง การบริหารจัดการกลุ่มสังคมจะสมบูรณ์เพื่อสวัสดิการชุมชนอย่าง

ยั่งยืนในเขตจังหวัดภาคใต้ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ประกอบด้วย 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ ด้านการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนภายใน และด้านการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนภายนอก ทั้งนี้ งานวิจัยของ ธนายุทธ อ่อนดี ยังชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม การสนับสนุนจากภายนอก การบริหารจัดการกลุ่ม และคณะกรรมการ ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จของกลุ่มสะสมทรัพย์

3 รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อความยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ความเป็นเจ้าของ การพึ่งพาตนเอง การพัฒนาคนโดยยึดหลักคุณธรรม และการควบคุมกันเอง สิ่งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของบำเพ็ญ พงศ์เพชรดิถ (2559) เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการ จังหวัดราชบุรีสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืน พบว่า การบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนเกิดจากการดำเนินงานการพึ่งพาตนเอง โดยการบูรณาการกองทุนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน การจัดการแบบครบวงจร การนำความรู้มาใช้ การสร้างรายได้และเงินออม การบริหารภายใต้กรรมการที่มีความรับผิดชอบ และการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเหมวารักษ์ ญาณสีโล (แก้วกำพล) และสมคิด พุ่มทุเรียน (2563) เรื่อง การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ตามหลักฆราวาสธรรมในเขต ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ที่เสนอแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ตามหลักฆราวาสธรรม ซึ่งเน้นความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความเสียสละ และความยุติธรรมในการบริหารจัดการ ทั้งนี้ งานวิจัยของ ฐาณิดาภักดิ์ แสงทอง และคณะ (2565) ยังชี้ให้เห็นว่า รูปแบบความสำเร็จในการบริหารจัดการกลุ่มสะสมทรัพย์ประกอบด้วย การบริหารเงิน การวางแผน การมีส่วนร่วม การจัดการองค์กร และบทบาทภาวะเป็นผู้นำ ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมความยั่งยืนของกลุ่ม

โดยสรุป ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายด้านพร้อมกัน ทั้งในเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาศักยภาพของสมาชิกและผู้นำ การสร้างความโปร่งใสและความไว้วางใจ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยต้องสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์สามารถเติบโตและสร้างประโยชน์ให้แก่สมาชิกและชุมชนได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์จากการวิจัย

รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อความยั่งยืนของวัดต้นแบบในจังหวัดตราด มุ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็งจากภายในชุมชนผ่านหลักการสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ความเป็นเจ้าของ การพึ่งพาตนเอง การพัฒนาคนโดยยึดหลักคุณธรรม และการควบคุมกันเอง โดยส่งเสริมให้สมาชิกมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ และการกำหนดกฎระเบียบ เพื่อสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความรับผิดชอบร่วมกัน มีการบริหารจัดการที่โปร่งใสและเป็นธรรม ให้สมาชิกทุกคนมีสิทธิ์เข้าถึงผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกผ่านกิจกรรมทางศาสนา และการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกด้วยการสร้างวินัยทางการเงิน ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการบริหารจัดการการเงิน รวมถึงการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงาน มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มในพื้นที่ ส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริม และสร้างระบบสวัสดิการชุมชนเพื่อความมั่นคงของสมาชิก การพัฒนาคนโดยยึดหลักคุณธรรมเป็นอีกหนึ่งแนวทางสำคัญ โดยมีการปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรมผ่านกิจกรรมกลุ่ม ส่งเสริมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิก สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต และส่งเสริมการ

อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในด้านการควบคุมกันเอง มีการจัดตั้ง คณะกรรมการตรวจสอบภายใน กำหนดกฎระเบียบและข้อบังคับที่ชัดเจน จัดประชุม สมาชิกประจำเดือน ใช้ระบบพี่เลี้ยงในการให้คำปรึกษา และระบบการค้ำประกันแบบกลุ่ม ในการกู้ยืมเงิน มีการจัดทำรายงานการเงินและผลการดำเนินงานที่โปร่งใส รวมถึงการนำ เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการและการสื่อสาร ทั้งหมดนี้เป็นการบูรณาการ แนวคิดและวิธีปฏิบัติที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ โดยคำนึงถึง มิติทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและการยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกและชุมชนโดยรวม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาศักยภาพของ คณะกรรมการและสมาชิก
2. ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานกลางหรือสถาบันเฉพาะทางเพื่อทำหน้าที่ในการ ส่งเสริม สนับสนุน และกำกับดูแลการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทั่วประเทศ
3. ส่งเสริมให้มีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดให้มีการอบรมและพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการและสมาชิกอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการพัฒนาทักษะด้านการบริหารจัดการ การเงิน และการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ
2. พัฒนาระบบการจัดการความรู้ภายในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อรวบรวม จัดเก็บ และเผยแพร่องค์ความรู้และประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์
3. สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในพื้นที่ต่างๆ เพื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างความเข้มแข็งร่วมกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อหาแนวปฏิบัติที่ดีและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในบริบทที่ แตกต่างกัน
2. ศึกษาผลกระทบของการดำเนินงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมในระดับชุมชนและระดับประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- ชลพรรษ ดวงณา. (2565). *การเขียนสตอรี่บอร์ด*. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <http://www.watpon.com/boonchom/development.pdf>
- ฐานิดา มั่นคง และวิไลวรรณ อิศรเดช. (2565). การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชนอย่างยั่งยืน. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(1), 67-80.
- ธนายุทธ อ่อนดี. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มสะสมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลห่างสูง ตำบลห่างสูง อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี. *วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์*, 11(1), 51-61.
- บำเพ็ญ พงศ์เพชรดิถ. (2559). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการจังหวัดราชบุรีสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืน. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 11(1), 71-87.
- พระเหมวารักษ์ ญาณสีโล (แก้วกำพล) และสมคิด พุ่มทุเรียน. (2563). การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ตามหลักธรรมาภิบาลในเขต ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 3(2), 1-14.
- วัชระ ขาวสังข์ และคณะ (2562). *การบริหารจัดการกลุ่มสะสมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านไอร้เจียะ ตำบลชากอ อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส*. ใน เอกสารการประชุมวิชาการระดับชาติ วิทยาลัยนครราชสีมา ครั้งที่ 6 ประจำปี พ.ศ. 2562 “สังคมสูงวัย โอกาสและความท้าทายของอุดมศึกษา” (น. 29-38). นครราชสีมา: วิทยาลัยนครราชสีมา.
- อรทัย แสงทอง และคณะ. (2557). การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชนอย่างยั่งยืนในเขตจังหวัดภาคใต้. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 6(1), 223-228.